

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SAMARAQAND DAVLAT UNIVERSITETINING
KATTAQO'RG'ON FILIALI**

Ro'yxatga olindi:

№

2023 yil " " "

"TASDIQLAYMAN"

Sana: UKF direktori:

Sh.R.Urakov

2023 yil "2" 08

**Tanlov fan: Konfliktlar psixologiyasi
FANINING O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	100000 – Ta'lim
Ta'lim sohasi:	110000- Ta'lim
Ta'lim yo'nalishi:	60110100-Pedagogika

Kattaqo'rg'on 2023

Fan/mavzu kodli PED206	O'quv yili 2024-2025	Semestr 4 S	Kreditlar 4
Fan/mavzu turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbekcha	Haftadagi dars soatlari 4	Jami yuklama (soat)
Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	
1. Umumiy pedagogika	60(30/30)	60	120

2. I. Fanning mazmuni

Ushbu dastur shaxslararo va guruhlararo nizolarning kelib chiqish sabablarini, uning shaxs psixikasiga, uning ruhiy xolatiga ta'siri masalalariga doir nazariy ma'lumotlarni qamrab olgan. Ma'lumki shaxs insonlar jamoasi orasida kamolga yetadi. Mazkur jarayonda muomala, munosabatlarga kirishadi va o'zaro tomonlarning bir-birlarini tushunmasliklari natijasida kelib chiqadigan nizolarni mohiyatini anglab yetishga yordam beradi.

O'quv fanning maqsadi va vazifalari

Fanning o'qitishdan maqsad- talabalarga insonlar kundalik faoliyatlarida yuzaga keladigan nizolar, va uning kelib chiqish sabablari, shuningdek bartaft etish usullari haqida amaliy bilim va ko'nikmalar berishdan iborat.

Fanning vazifasi- talabalarida konflikt haqidagi tushuncha tasavvurlarini kengaytirish va insonlar faoliyatida oldini olishni yo'lga qo'yish bo'yicha amaliy bilim va tajribalarni hosil qilishdir.

Fan bo'yicha talabalarining bilimiga, ko'nikma va malakasiga

qiyiladigan talabalar

"Konfliktlar psixologiyasi" o'quv fanini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida bakalav:

- psixologik konfliktologiya fanining yuzaga kelishi konflikt tushunchasi, konfliktning muhim belgilari, konfliktning o'rganishning asosiy yo'nalishlari, konfliktologiyani metod va metodologiyasi, shaxsning o'z-o'zi bilan yuzaga keladigan konfliktlar haqida bilishi kerak;

- talaba konflikt tuzilishi, konstruktiv va destruktiv konfliktlar, ichki konflikt, shaxslararo ziddiyatlar, guruhlararo konfliktlarni yuzaga kelish mexanizmlarini aniqlash yuzasidan ko'nikmalariga ega bo'lishlari kerak.

- talabalar konfliktidan chiqish taktikasi va majburlash metodi, konfliktning oldini olishning ikki yo'nalishi, konfliktning baholash muammosi va yashirin harakatlar taktikasi, o'zaro yutishning taktikasini amalga oshirishning asosiy mexanizmlari, konfliktning hal etishning universal vositalari va ularning natijalari, muzokaraga umumiy tavsifnoma, muzokaraga kirishish strategiyalari, muzokara dinamikasi, muzokaraga kirishishning asosiy usullari, muzokara jarayonida ositachilik malakalariga ega bo'lishi kerak.

II. Nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-MODUL. UMUMIY ASOSLAR

1 Maruza: Konflikt. Uning mazmuni va mohiyati.

Konfliktologiya fanining predmeti. Konflikt tushunchasini mohiyati. Hozirgi kunda konflikt belgilari. Konfliktologiya tarixi. Konfliktologiya ilmiy fan sifatida. Konfliktning o'rganishning asosiy yo'nalishlari. Konfliktologiyaning metodologiyasi va metodlari. Konfliktologiyaning asosiy tushunchalari. Konfliktning falsafiy jihatdan tushunish umumjamiyatdagi ziddiyatlik sifatida. Konfliktlar xaqida umumiy tushuncha. Konfliktlarning vayron etish yoki yaratuvchanlik imkoniyatlari. Konflikt inson hayotining ajralmas tarkibi sifatida. 2-maruz: Konfliktogenlar. Konfliktogenlar mazmuni, mohiyati. Konfliktogen turlari: o'zini ustun qo'yish, agressiya, moyillik, egoizm. Konfliktogenlarga duch kelganda qilinishi lozim talablar va qadamlar.

3-maruz: Konfliktlarning tabiati va turlari. Konflikt tushunchasi, predmeti va obyekti. Konflikt chegaralari. Konflikt sabablari va motivlari. Konflikt funksiyalari: ogohlantiruvchi, axborot, differensiasiya, dinamik. Konfliktlar sohaları va tipologiyasi. Konfliktga doir nazariyalarni qayta ishlash yo'nalishlari. Konflikt tipologiyasining asosiy yo'nalishlari. Konflikt tuzilishi. Konfliktlarning yuzaga kelishi va rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar. Konfliktning rivojlanish bosqichlari va yuzaga kelish shart-sharoitlari. Konfliktlarni konstruktiv va destruktiv tarzda rivojlanishi. Konflikt funksiyalari.

4-maruz: Konfliktlarning rivojlanish bosqichlari va mexanizmi. Konfliktli vaziyat tushunchasi. Konfliktning rivojlanish dinamikasi. Konfliktning tugashi va hal qilish. Ijtimoiy tanglik. Konflikt ishtirokchilarining ruhiyati; konstruktiv, destruktiv, konform tip. Konflikt funksiyalari. Konfliktning ijtimoiy roli va funksiyasi. Ogohlantiruvchi, axborot, Differensiasiya, dinamik funksiya, konfliktlar sohaları va tipologiyasi. Ijtimoiy tizimda yuzaga keladigan turli darajadagi konfliktlar. Shaxslararo konfliktlar: pedagogik jarayonda o'lad. Konflikt tuzilishi: tashkiliy, ishlab chiqarish, mehnat invasion konfliktlar. Konfliktlarni boshqarish xususiyatlari. Guruhiy konflikt. Guruhiy konfliktni yuzaga kelish mexanizmlari. Guruhiy konfliktlarni asosiy ko'rinishlari.

5-maruz: Konfliktlarni hal qilishning psixologik usullari.

Konfliktlarni hal qilishning umumiy qoidalari. Konflikt signallari va ularni taxlil qilish usullari. Konflikt ishtirokchilari tomonlarining mavqiyalarini tahlil qilish. «G'olib-G'olib» mavqeyini amalga oshirish usullari. Konfliktni oldini olish; Konfliktlarni oldini olishning usullari va profilaktik faoliyat. Shaxsiy konfliktlar muammosi. Hozirgi zamon menejmenti. Konfliktlar profilaktikasi haqida. Konfliktlarni oldini olish va ish etikasi talablari.

6-maruz: Konfliktlarni boshqarish psixologiyasi
Konfliktlarni boshqarish tartiblari. Konfliktlarni boshqarish usullari.

7-maruz: Konfliktlarni boshqarishda adolatparvarlik mezonlari.

Adolatparvarlik mezonlari: Muammoni aniqlash va muammoga fikrni jamlash. Shaxsaga emas, muammoga xujum qilish

8-maruz: Faol tinglash malakasi. Konflikt yechimi har ikkala tomondan faol tinglash, o'zgni eshitish, uning o'ylari, fikrlari, emosiyalari, shuningdek mushohadalari, ya'ni argumentlari qandayligini bilish. Tinglashga tayyorlik. Birovning his-tuyg'ulariga e'tiborli bo'lish va o'z amallariga mas'ul bo'lish. Konfliktli vaziyatda to'g'ri va noto'g'ri amallar. Faol eshitish talablari

9-maruz: Konfliktlarni hal qilishda muomala madaniyati va Konfliktli vaziyatda muomala madaniyati va to'g'ri muloqot qoidalari. Tana zaboni. Tana zabonini tushunish qoidalari.

10-maruz: «Men – tasdiqlar» usuli xaqida tushuncha. Konfliktli vaziyatda «Men – tasdiqlar» usulini qo'llash. «Men – tasdiqlar»ni qo'llash talablari, «Men-tasdiqlar»ning ishlatilishi, O'zgni ang'lash (eshitish) va o'zini ang'latish qoidalari, Konfliktli vaziyatda muomala madaniyati va to'g'ri muloqot qoidalari

11-maruz: Agressiya va zo'rvonlik. Agressiya va zo'rvonlik xaqida tushuncha. Konfliktli agressiya va zo'rvonlik. Agressiya va zo'rvonlik turlari. o'z agressiyasini yengish usullari. Agressiya va zo'rvonlik bilan to'qnash kelganda qilinishi lozim harakatlar.

12-maruz: Agressiya va zo'rvonlik agressiya va zo'rvonlikni keltirib chiqarishga moyil bo'lgan odamlar tipologiyasi. «o'zini ko'rsatishga intiluvchilar», «sharoitga qarab moslasha olmaydiganlar» (rigid holatdagilar), «boshqarib bo'lmaydiganlar», «juda aniq va cho'rakesar odamlar», «rasionalistlar», «kirasiz», qat'iysizlar». Jahli chiqayotgan odamlar bilan muloqot qilish bo'yicha boshqa maslahatlar.

13-maruz: Jamoadagi konfliktlar. Jamoada vujudga kelishi mumkin bo'lgan konfliktlar, ularning turlari, jamoadagi konfliktlarga yondashish usullari. Jamoadagi konfliktni boshqarish tartiblari. Rahbarlar tomonidan jamoa etikasining buzilishi.

14-maruz: Oilada konfliktlarning vujudga kelish motivlari. Oiladagi jinrlararo va oila a'zolari o'rtasidagi munosabatlarda, oila etikasi va estetikasi, Oilaviy inqirozlar va ularning oldini ola bilish, oilaviy konfliktlar yechimiga tayyorlik. Ayol va erkaklarning tafakkur tarzidagi farqlar. Jamoadagi va oilaviy konfliktlarni yechimga olib kelish. Oilaviy munosabatlarning buzilishiga olib keladigan ba'zi holatlar; e'tiqod, do'stlar, nohaq ko'ngil og'rihi, begonalik, ishonmaslik.

15-ma'ruza: Mediasiya, uning qoidalari va shart-sharoitlari. Konfliktli vaziyatda vositachilik (mediasiya). Mediasiya- vositachilikning asosiy qoidalari

III. Seminar mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiya etiladigan mavzular:

1. Konflikt. Uning mazmuni va mohiyati.
2. Konfliktogenlar.

3. Konfliktlarning tabiati va turlari.
4. Konfliktlarning rivojlanish bosqichlari va mexanizmi.
5. Konfliktlarni hal qilishning psixologik usullari.
6. Konfliktlarni boshqarish psixologiyasi
7. Konfliktlarni boshqarishda adolatparvarlik mezonlari.
8. Faol tinglash malakasi.
9. Konfliktlarni hal qilishda muomala madaniyati va
10. «Men – tasdiqlar» usuli xaqida tushuncha.
11. Agressiya va zo'rvonlik.
12. Agressiya va zo'rvonlik agressiya va zo'rvonlikni keltirib chiqarishga moyil bo'lgan odamlar tipologiyasi.
13. Jamoadagi konfliktlar.
14. Oilada konfliktlarning vujudga kelish motivlari.
15. Mediasiya, uning qoidalari va shart-sharoitlari.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Auditoriyadan tashqari vaqtda bajariladigan mustaqil ishlar quyidagi turlarda amalga oshirilishi tavsiya etiladi:

- Taqdimot tayyorlash;
- rasmlil topshiriq tuzish;
- glossariy tuzish;
- Ma'lumotlarni jadval ko'rinishida ifodalash (T-jadval, Konseptual jadval, Axboriy tahlil; Fakt-argument);
- Grafik organayzerlardan foydalanib ma'lumotlarni tahlil qilish;
- Videorolik tayyorlash;
- Ko'rgazmali qurol tayyorlash;
- Bir soatlik dars ishanma tayyorlash;
- Krossvord tuzish;
- Xorijiy adabiyotlardan ma'lumotlarni to'plash, tarjima qilish va tahlil qilish;
- Internet ma'lumotlarini to'plash va tahlil qilish;
- Adabiyotlar ro'yxatini tuzish;
- Ilmiy maqola yozish;
- Esse yozish.

Mustaqil ta'lim tashkil etishning shakli va mazmuni

«Psixologik konfliktologiya» Fani bo'yicha talabaning mustaqil ta'limi shu fanni o'rganish jarayonining tarkibiy qismi bo'lib, uslubiy va axborot resurslari bilan to'la ta'minlangan.

Talabalar auditoriya mashg'ulotlarida professor-o'qituvchilarning ma'ruzasini tinglaydilar, savol-javob tarzida muhokama qiladilar, berilgan topshiriqlarni bajaradilar. Auditoriyadan tashqarida talaba darslarga tayyorlanadi, adabiyotlarni konspekt qiladi, uy vazifa sifatida berilgan topshiriqlarni bajaradi. Bundan tashqari ayrim mavzularni kengroq o'rganish maqsadida qo'shimcha adabiyotlarni o'qib referatlar tayyorlaydi hamda mavzu bo'yicha testlar yechadi. Mustaqil ta'lim

natijalari reyting tizimi asosida baholanadi. Uyga vazifalarni bajarish, qo'shimcha darslik va adabiyotlardan yangi bilimlarni mustaqil o'rganish, kerakli ma'lumotlarni izlash va ularni topish yo'llarini aniqlash, internet tarmoqlaridan foydalanib ma'lumotlar to'plash va ilmiy izlanishlar olib borish, ilmiy to'garak doirasida yoki mustaqil ravishda ilmiy manbalardan foydalanib ilmiy maqola va ma'ruzalar tayyorlash kabilar talabalarning darsda olgan bilimlarini chuqurlashtiradi ularning mustaqil fikrlash va ijodiy qobiliyatini rivojlantiradi. Shuning uchun ham mustaqil ta'limsiz o'quv faoliyati samarali bo'lishi mumkin emas. Uy vazifalarini tekshirish va baholash amaliy mashg'ulot olib boruvchi o'qituvchi tomonidan, konspektlarni va mavzuni o'zlashtirish darajasini tekshirish va baholash esa ma'ruza darslarini olib boruvchi o'qituvchi tomonidan har darsda amalga oshiriladi. Talaba mustaqil ishini tayyorlashda muayyan fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi: ▪ Darslik va o'quv qo'llanmalar bo'yicha fan boblari va mavzularini o'rganish; ▪ Tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruzalar qismini o'zlashtirish; ▪ Maxsus adabiyotlar bo'yicha fan bo'limlari yoki mavzular ustida ishlash; ▪ Talabani o'quv- ilmiy-tadqiqot ishlari bilan bog'liq bo'lgan fanlar bo'limlari va mavzularni chuqur o'rganish; ▪ Faol va muammoli o'qitish uslubidan foydalanadigan o'quv mashg'ulotlari; ▪ "Psixologik konfliktologiya" fanidan mustaqil ish majmuasi fanning barcha mavzularini qamrab olgan va qo'yidagi mavzular ko'rinishida shakllantirilgan. Tavsiya etilayotgan mustaqil ishlarining mavzulari 1. Konflikt tushunchasini mohiyati. 2. Hozirgi kunda konflikt belgilari. 3. Konfliktologiya ilmiy fan sifatida. 4. Konflikt tuzilishi. 5. Konfliktlarning vayron etish yoki yaratuvchanlik imkoniyatlari. 6. Konflikt inson hayotining ajralmas tarkibi sifatida: konfliktogenlar. 7. Konfliktlarning yuzaga kelishi va rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar. 8. Konfliktlarni rivojlanish bosqichlari va yuzaga kelish shart-sharoitlari. 9. Konfliktlarni konstruktiv va destruktiv tarzda rivojlantirish. 10. Konflikt funksiyalari. 11. Stressga bardoshlilik konfliktlarni oldini olish usuli sifatida. 12. Shaxslararo konfliktlar: mexnat jamoasida, pedagogik jarayonda, oilada. 13. Jamoadagi konfliktlar va ularni hal qilish qoidalari. 14. Oilaviy konfliktlar va ularni hal qilish qoidalari. 15. Konfliktlarni boshqarish xususiyatlari. 16. Konfliktli vaziyatda agressiya va zo'rvonlik. 17. Konfliktli vaziyatda vositachilik (mediatsiya). 18. Agressiya va zo'rvonlikni keltirib chiqarishga moyil bo'lgan odamlar
--

6

tipologiyasi 19. Muloqotni "sovuqlashtiruvchi", do'stona va iliq munosabat omillari 20. Konfliktli vaziyatda «Men – tasdiqlar» usuli 21. Konfliktli vaziyatda o'zganing anglash (eshitish) va o'zini anglatish qoidalari 22. To'g'ri muloqat qoidalari va muomala qilish usullari 23. Tana zaboni va uni tushunish qoidalari 24. Konfliktlarni hal qilishda «G'olib-G'olib» mavqeyini amalga oshirish usuli 25. Konflikt chegaralari, sabablari va motivlari 26. Konflikt funksiyalari, Konfliktlar sohalari va tipologiyasi 27. Konflikt ishtirokchilarining ruhiyati 28. Konfliktlarning yuzaga kelishi va rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar. 29. Konfliktlarni konstruktiv va destruktiv tarzda rivojlantirish. 30. Konfliktlarni oldini olishning usullari va profilaktik faoliyat.
3. V. Fan bo'yicha talabalarining bilimiga, ko'nikma va malakasiga quyiladigan talablar "Psixologik konfliktologiya" o'quv fanini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida bakalavr: - psixologik konfliktologiya fanining yuzaga kelishi konflikt tushunchasi, konfliktning muhim belgilari, konfliktni o'rganishning asosiy yo'nalishlari, konfliktologiyani metod va metodologiyasi, shaxsning o'z-o'zi bilan yuzaga keladigan konfliktlar haqida bilishi kerak ; - talaba konflikt tuzilishi, konstruktiv va destruktiv konfliktlar, ichki konflikt, shaxslararo ziddiyatlar, guruhlararo konfliktlarni yuzaga kelish mexanizmlarini aniqlash yuzasidan ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak . - talabalar konfliktidan chiqish taktikasi va majburiyat metodi, konfliktni oldini olishning ikki yo'nalishi, konfliktni baholash muammosi va yashirin harakatlar taktikasi, o'zaro yutishning taktikasini amalga oshirishning asosiy mexanizmlari, konfliktning hal etishning universal vositalari va ularning natijalari, muzokaraga umumiy tavsifnoma, muzokaraga kirishish strategiyalari, muzokara dinamikasi, muzokaraga kirishishning asosiy usullari, muzokara jarayonida vositachilik malakalariga ega bo'lishi kerak . Fanning o'quv rejasidagi boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi va uslubiy jihatdan uzviy ketma-ketligi Psixologik konfliktologiya fani asosiy ixtisoslik fani hisoblanib, 4-semestrda o'qitiladi. Dasturni amalga oshirish o'quv rejasida rejalashtirilgan gumanitar va ijtimoiy iqtisodiy (falsafa, ma'naviyat asoslari, madaniyatshunoslik, sosiologiya va h.k.), umumkasbiy (umumiy psixologiya, sosial psixologiya, ontogenez psixologiyasi va diferensial psixologiya, oila psixologiyasi, xuquq psixologiyasi, xulqi og'ishgan bolalar psixologiyasi, maxsus psixologiya,

7

psixologiya fanlarini o'qitish metodikasi va h.k.) fanlaridan yetarli bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishlik talab etiladi. Mazkur fan falsafa, oliy asab tizimi fiziologiyasi va anatosmiyasi, sosiologiya, pedagogika, matematika va matematik modellashirish, huquqshunoslikda o'rganiladigan muammolarning umumiyligi bilan bir-biriga bog'langan. Ushbu fanni o'zlashtirish talabalarga psixologiyaning turkum fanlarini o'zlashtirishga yordam beradi.
4. VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: ma'ruzalar; interfaol, keys stadi, munozara interfaol keys-stadlar; diologik yondoshuv SWOT tahlili Venn diagrammasi Blits so'rov niyufar guli baliq skeleti kim chaqqon blits so'rov blits test va boshqalar
5. VII. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va amaliy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish, ijod qilish va joriy, oraliq nazorat, mustaqil ta'lim shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha nazorat ishini topshirish.
6. VIII. Asosiy adabiyotlar 1. Eshquvratov T.E. Konfliktlar psixologiyasi. O'quv qo'llanma. Samarqand 2020. ISBN 978-9943-5943-5-7. 208 b. 2. Ibraimov X., Quronov M. Umumiy pedagogika. Darslik, – T.: "Sahhof", 2023, 416 b 3. Ergeshova D.q., Najimov M.K. Yuridik konfliktologiya: O'quv qo'llanma – T.: TDYuL, 2007. – 97b. 4. Ансупов А. Я., Шипилов А.И. Конфликтология, М.: "Изд-во" 1999 5. Уткин А. Я. Конфликт: теория и практика. М. "Изд-во" 1998 г. 6. Здравомыслов А. Г. Социология конфликта. М.: "Изд-во" 1995 г. 7. Громова О. Н. Конфликтология. М.: "Изд-во" 1993 г. IX. Qo'shimcha adabiyotlar 8. Хрестоматия по социальной психологии. / Под ред. Кутасовой Т. В. — М.: МГУ. 1994. 9. Конфликты в коллективе и пути их преодоления. — Л.: ВПИК. 1991; 10. Прикладная конфликтология. Хрестоматия. Сост. К.Селченок. М.: М. "Изд-во" 2003 11. Хасан Б.И. Конструктивная психология конфликта. СПб., М. "Изд-во" 2003. 12. Internet ma'lumotlari quyidagi saytlardan olinadi;

8

www.bilimdun.uz , www.ife.uz , www.latu.uz
7. Fan dasturi SamDU Kattaqo'rg'on filiali o'quv-uslubiy kengashining 2023 yil "31" <i>avgust</i> 10 -son bayonnomasi bilan ma'qullangan
8. Fan/modul uchun mas'ullar va dastur mualliflari: T.E.Eshquvratov – SamDU Kattaqo'rg'on filiali Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim sport kafedrasini v/b dotsenti
9. Taqrizchilar: Psixologiya fanlari doktori (DSc) A. I. Saidov. SamDChI magistratura bo'limi boshlig'i Psixologiya bo'yicha falsafa fanlari doktori (PhD). O.Qodirov. SamDU "Psixologiya" kafedrasini mudiri

9